

OSMANLI DÖNEMİNDE MARAŞ SANAYİİ (1872-1908) Mehmet Bilmen (*)

Kahramanmaraş sanayiinin tarihi gelişimi konusunda elimizde bulunan Halep vilayeti Salnamelerinin (**), Maraş Livası ile ilgili bölümlerinden çıkaracağımız bilgiler; Kahramanmaraş' taki bugünkü sanayiinin temellerinin Osmanlı Döneminde küçük atölye ve dükkanlarla başladığını ortaya koymaktadır.

1872 (1288 Hicri) tarihli Salnamede (1) "Mahsulatı Sanaiyye" başlığı altında "Alaca ve bez ve ipten mensuc şalvar ve kuşak, sırmadan ma'mul esp takımıyla palan ve eyer takımları ve palaska ve sairedir ve yine mensucati meşin ma'mulatıdır. Tahtacılık ve demircilik ve emsali sanayii vardır" şeklinde bilgi vardır.

1885 (1302 Hicri) tarihli Salnamede (Maraş Mutasarrıfı Dede Paşa zamanı) yukardaki bilgilere ilaveten "Avrupa takliti pantolonluk takımlar, ceviz ve çınardan Avrupa takliti yaylı iskemeler masalar yapılıır" yazılmaktadır.

1890 (1307 Hicri) tarihli Salnamede "Maraş'a dair Ma'lumat" başlığı altında aynı bilgilere rastlanmıştır.

1895 (1312 Hicri) tarihli salnamede (Mutasarrıf Abdülvehhab Paşa zamanı) Alaca ve at takımlarının Kayseri, Kozan, Adana ve Malatya taraflarına satıldığını yazmaktadır.

1902 (1320 Hicri) tarihli Salnamede (Mutasarrıf Nuri Bey zamanı) çevre vilayetlere ve kazalara alaca ve at takımlarının satıldığını bahsedilmektedir. Aynı Salnamede Maraş' da 8192 Hane, 1648 Dükkan, 1Bedesten, 41Fırın, 2 Sabunhane, 75 Değirmen, 1285 Kumaş Destgahı, 300 Aba meşlah destgahı, 4 Eczahane, 2 Pamuk Fabrikası bulunduğu rastlanmaktadır. "Hububat" başlığı altında üzüm, zerdali, armut, fıstık, buğday, arpa, akdari, mercimek, pamuk, kök boya, susam, hurma, zıkr olmaktadır.

1908 (1326 Hicri) tarihli Salnamede (Mutasarrıf Reşit Paşa zamanı) pamuktan ma'mul bez ve kırmızı abalar, şalvar, çarşaflar, hamam takımları, havlular, yatak yüzü ve perdelerin imal olduğuna rastlanmıştır.

Bu bilgiler ışığında Maraş Sanayiinin dört ana kolda ağırlık kazandığını görüyoruz.

(۳۶۷) (مرعش سنجافنه دائر معلومات)

﴿ معمولات و منسوجات ﴾
مرعشه بوقدن موصول و مشهور الاجه و اعلاآت طافی و ممتاز صیرملی معمولات سراجیه و اوروپا تقلیدی بانظولنق ، طوقدر ، اعلاجا مشطع ، ز ، غایت اعلاستیان ، کاساله ، جوزدن ، چناردن و اوروپا کاری اعلا کوزل متنوع بابلی و ساتر درلو اسکملر ، اک مشهور ماصلر ، طولالر ، بیلور .
﴿ نقلیات ﴾
بونردن الاجه و معمولات سراجیه ، جا ، سحیان ، سیواس ، قیصری ، البستان ، دارنده ، کرون ، قوزان ، اطنه ، جبل برکت ، ملاطیه ، چینی طرفلریت و بکمزله قورود اوزوم انواعی کذا اطنه ، سیواس و لایتریه ملاطیه سنجافنه نقل و فروخت اولتور .
﴿ اسکلهسی ﴾
مرعش سنجافنه اسکلهسی اسکندرون و بیلان اسکلهلریدر .
﴿ انبیهسی ﴾
مرعش قصبهسنک انبیهسنک کرچه قسم اعضی کر بیج اولدیندن منظرسی او دوچه کوزل نکلهده بر مدتدر استانبول کاری یارم کارکی کوزل کوزل انبیلر و قوتانقلر ایشا اولتقمددر .
مرعشه علاه انبوله ناسی اولیق اوزده موجود اولان مولوی دوکاه شریفی

(۳۶۶) (مرعش سنجافنه دائر معلومات)

﴿ مرعش سنجافنه دائر معلومات ﴾
مرعش سنجافنی و لایتنک جهت شمالیسند و واقع اولوب غرباً اطنه شمالاً سیواس شرقاً معموره العزیز و لایتریه جنوباً و قسماً اطنه و لایتی و حلب سنجافنه محدود البستان ، زیتون ، اندرین ، یازارچق قضاار به نفس مرعش قضااسی حاویدر . اراضیسنک بر قسمی کثیر المیاء اووملقلردن قسم کلیسی طاغلقدن عبارتدر .
﴿ مرعش ﴾
مرعش شهری اخور طاغتنک اتکنده و حلبک (۴۴) ساعت اوزاقفتنددر .
مرعشه (۱) حکومت قوناقی (۱) ردیف دیوبی (۱) قلعه (۱) قشله (۱) خستهخانه (۱۰) قره غولخانه (۵۵) منارهلی جامع شریف (۵۰) مسجد (۸) مدرسه (۵) تکیه (۱) مکتب اعدادی نهاری (۱۰) مکتب ابتدائی (۲۰) اسلام محله مکتبی (۱) کتبخانه (۹) کلیسا و مناره (۲۰) خرسیتیان مکتبی (۷۱۹۲) خانه (۴۳) محله (۱۶۴۸) دکان (۱) بدستان (۴۱) فرون (۱۵۰) چشمه (۱۲) حمام (۲) ساونخانه (۷۵) ذکرمان (۲۸۵) قاش دستکاهی (۳۰۰) غبا مشطع دستکاهی (۴) اجزاخانه (۱۹۷۱۲) باغ (۵۵۲) باغچه (۲) بیوق قاریقهسی (۲) معصره (۱) مو قشانه (۱۲) خان موجود اولوب آب و هوای معتدلدر .

Halep Vilayeti Salnamesi, İstentul. 1320,
s. 366-367

- 1- Dokuma sanayii : 1908'de Maraş'ta 600 adet dokuma destgahı bulunmakta, her türlü bez üretimi yapılmakta ve çevre vilayetlere satılmaktadır.
- 2- Mobilya (Oymacılık) Sanayii : Ceviz ve çınardan her çeşit masa, iskemle vesair ağaç işleri üretimi yapılmaktadır.
- 3- Saraçlık : At takımının (Eyer, yular, palaska) üretimi yapılmış, ihtiyaç fazlası çevre vilayetlere satılmıştır.
- 4- Tarım Ürünleri Sanayii : Pamuk üretimi yanında iki adet pamuk fabrikası bulunmakta, bağcılık gelişmiş olduğundan pekmez ticareti yapılmaktadır. 1884'de Mutasarrıf Yahya Dede Paşa (3) zamanında fıstık, sonra ki yıllarda zeytinliklerin dikimi ve geliştirilmesi için faaliyetler yapılmış ve bu iki türün büyük bir gelir kaynağı olcağı vurgulanmıştır.

Kaynaklar :

1. Halep Vilayeti Salnamesi İstanbul (1288-1326 tarihleri arası on bir adet Salname)
2. Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü, M.Zeki Pakalın, İstanbul, 1983, C.3,s.105.
3. Başbakanlık Osmanlı Arşivi, Y.MTV.No.18/104.

* KSÜ Kütüphanecilik Okutmanı

** Salname : Bir senelik hadiseleri göstermek üzere tertip olunan eserler hakkında kullanılır bir tabirdir. Tam karşılığı Yıllık-tir.(2)